

Ensiohjeita käytännön asioihin läheisensä menettäneelle

Esipuhe

Läheisen ihmisen menehtyminen on yksi elämään kuuluvista isoista kriisitilanteista. Surusta selviytyminen vaatii aikaa, ja jokaisella ihmisellä on omanlainen, täysin oikeanlainen tapa surra. Tämän oppaan tarkoituksena on auttaa teitä surun hetkellä erilaisten käytännön asioiden järjestelyssä. Vihkosta saatte myös ohjeistusta siihen, mistä voitte tarvittaessa hakea apua ja tukea asioiden läpikäymiseen.

Lämpimät osanottomme läheisenne poismenon johdosta.

Lähdit niin hiljaa,
että aamu vain kuuli.
Sylissään matkalle
sinut kantoi tuuli.
Mutt` sydämiimme
läpi elämän
jätit muistosi lämpimän.

-Aki Sirkesalo

Kuolemansyyn selvittämiseksi tehtävät tutkimukset

Lääketieteellinen kuolemansyyn selvittäminen

Lääketieteellinen kuolemansyynselvitys voidaan tehdä, jos tiedetään ennalta kuoleman johtuneen sairaudesta tai kun vainaja on ollut lääkärin hoidossa sairautensa vuoksi. Kyseessä oleva kuolemansyöntutkimus voi perustua potilaan terveystietoihin, lääkärin aikaisemmin potilaasta tekemiin tutkimuksiin tai lääketieteelliseen ruumiinavaukseen. Lääketieteellinen ruumiinavaus voidaan suorittaa, mikäli se on yleisen terveyden- ja sairaanhoidon kannalta tarpeellista. Tällä tarkoitetaan sitä, että harvinaisen sairauden ollessa kyseessä, tutkimukset tuovat arvokasta tietoa lääketieteen kannalta.

Oikeustieteellinen kuolemansyyn selvittäminen

Oikeuslääketieteelliseen kuolemansyyn tutkintaan kuuluu automaattisesti aina poliisitutkinta. Poliisi voi suorittaa tutkimuksen kuolemansyyn selvittämiseksi silloin, kun kuoleman ei tiedetä johtuneen sairaudesta eikä vainaja ole ollut lääkärin hoidossa sairautensa vuoksi. Jos kuoleman epäillään johtuneen rikoksesta, itsemurhasta, myrkytyksestä tai hoitotoimenpiteen seurauksesta, suoritetaan aina oikeuslääketieteellinen kuolemansyöntutkimus.

Kuolintodistus ja hautauslupa

Kuolintodistus

Kuolintodistuksesta käy ilmi vainajan kuolemansyy ja kuoleman luokka. Se on tärkeä tilastollinen asiakirja, jonka tarkoitus on osoittaa, että kuolemansyyyn tutkinta on saatu päätökseen, ja että ruumiin saa haudata tai se voidaan luovuttaa lääketieteellistä tutkimusta tai opetusta varten.

Kuolintodistuksen tarkoituksena on toimia oikeuslääkinnällisenä asiakirjana, jolla turvataan vainajan oikeudet. Kuolintodistuksen laatii vainajaa viimeisenä hoitanut lääkäri, kuolemansyyyn selvityksen tehnyt lääkäri tai virassa oleva lääkäri. Mikäli vainajalle suoritetaan ruumiinavaus, kuolintodistuksen laatii aina ruumiinavauksen tehnyt oikeuslääkäri.

Hautauslupa

Lupa hautaamiseen annetaan viipymättä, kun vainajan henkilöllisyys on varmistettu ja tarvittavat tutkimukset tehty. Jos kuolemansyy selvittäminen venyy ajallisesti, esimerkiksi erikoistutkimuksen tai muun vastaavan syyn johdosta, lääkärin on heti suoritettuaan ruumiiseen liittyvät tutkimukset annettava lupa hautaamiseen. Hautauslupa saa mukaansa vainajaa noudettaessa ja se pitää toimittaa hautausmaan tai krematorion pitäjälle. Yleensä tästä huolehtii omaisen pyynnöstä hautaustoimisto.

Hautajaisjärjestelyt

Hautaustoimilaki

Hautaustoimilaki säättää oikeudesta huolehtia hautajaisjärjestelyistä. Mikäli vainaja ei ole elossa oloaikanaan nimennyt tiettyä henkilöä huolehtimaan hautajaisjärjestelyistä tai tuhkan käsittelyyn liittyvistä asioista, voivat järjestelyistä huolehtia esimerkiksi vainajan puoliso, lähimmät perilliset tai samassa taloudessa jatkuvasti elänyt henkilö.

Hautaustoimistot

Valittavan hautaustoimiston ei ole pakko sijaita vainajan kotiseurakunnassa. Hautajaisjärjestelyt voi aloittaa heti henkilön kuoltua. Hautaustoimisto hoitaa vainajan tai omaisten toiveiden mukaisesti yhteydenotot tarvittaviin yhteistyöorganisaatioihin hautajaisten järjestelyjä varten. Tällaisia yhteistyöorganisaatioita voivat olla esimerkiksi pitopalvelut tai kirkon henkilökunta. Hautaustoimiston tehtävä on huolehtia vainajan pukemisesta, arkuun laittamisesta ja kuljetuksista. Hautaustoimistossa vainajalle valitaan joko arkku tai urna.

Hautapaikka

Yleisin hautapaikka on hautausmaalla. Mikäli perheellä on jo olemassa hautapaikkoja hautausmaalla, niiden käyttämisestä voidaan sopia hautaus toimiston tai seurakunnan kanssa. Hautapaikan saamiseksi ei tarvitse olla seurakunnan jäsen, vaan jokaiselle paikkakuntalaiselle kuuluu hautapaikka omassa kotikunnassa.

Hautaus toimilaissa sanotaan, että tuhkaa ei voi jättää hautaamatta tai sirottelematta vaan vuoden kuluessa tuhkaamisesta tuhkat on sijoitettava pysyvään paikkaan. Mikäli tuhkia ei sirotella hautausmaalle sille osoitettuun paikkaan, voidaan se vaihtoehtoisesti sirotella vesistöön, maan pinnalle tai haudata uurnan kanssa tai ilman. Ennen tuhkan luovuttamista krematoriosta tulee omaisen ilmoittaa kirjallisesti tuhkan loppusijoituspaikka krematorion ylläpitäjälle. Rekisteriin merkitään myös, että tuhkan sijoittamiseen on alueen haltijan tai omistajan lupa.

Mikäli tuhka sijoitetaan hautausmaan ulkopuolelle, sijoittaminen on henkilön omalla vastuulla, eikä sijoituspaikalle saa pystyttää hautausmuistomerkkejä tai muita rakennelmia eikä muuttaa sijoituspaikan maaperää.

Muistotilaisuus

Muistotilaisuuden tarkoituksena on muistella vainajaa sukulaisten ja ystävien kesken. Myös pappia voi pyytää osallistumaan muistotilaisuuteen. Muistotilaisuuden voi järjestää monissa eri paikoissa. Tavallisimpia näistä ovat seurakuntien tilat, ravintolat ja vainajan tai omaisten kodit.

Virallista kaavaa ei muistotilaisuudelle ole olemassa. Ohjelmaan voi kuulua muun muassa yhteisen elämän muistelu ja puheet.

Muistotilaisuudessa luetaan adressit ja muut osanotot. Lukija on hyvä valita etukäteen ja olisi suotavaa, että lukija tutustuisi adressien teksteihin mahdollisten vaikeiden nimien vuoksi. Adresseja ei ole kuitenkaan pakollista lukea, sillä omainen voi kiittää kaikkia muistaneita yhteisesti.

Suruliputus

Vainajan kunnioitusta voidaan ilmaista vakiintuneen tavan mukaan laskemalla lippu puolisalkoon. Suruliputus aloitetaan heti kun tieto kuolemantapauksesta käy ilmi. Mikäli tieto tulee myöhään iltapäivällä ja liputusaika jäisi lyhyeksi, voidaan suruliputus toimittaa myös seuraavana päivänä.

Suruliputuksessa toimii yleensä suomen valtion lippu. Lippu vedetään ensin salossa ylös, jonka jälkeen lippu lasketaan niin, että lipun alareuna on puolisalalon kohdalla. Kun lippu lasketaan, se vedetään ensin suoraan salon huipulle, jonka jälkeen lasketaan normaalisti alas.

Hautajaispäivänä suruliputus toimitetaan niin, että lippu nostetaan ensin täyssalkoon. Tämän jälkeen lippu lasketaan puolisalkoon. Kun hautajaistilaisuus on ohi, lippu nostetaan loppupäiväksi täyssalkoon eli symbolisesti tervehtimään ja osoittamaan kunnioitusta vainajalle.

Vainajan virkatodistus, testamentti ja perunkirjoitus

Vainajan virkatodistus

Perunkirjoitukseen kuuluvat virkatodistukset on omaisen tilattava joko vainajan kotipaikkakunnan tai entisen asuinpaikan seurakunnasta tai maistraatista. Virkatodistukset on tilattava alkaen 15-vuoden iästä henkilön kuolemaan saakka, kaikilta niiltä paikkakunnilta, jossa hän on asunut. Näin voidaan selvittää kaikki vainajan mahdolliset perilliset.

Testamentti

Henkilö voi määrätä omaisuutensa jaosta kuoleman jälkeen tekemällä testamentin ennen kuolemaansa. Testamentti on oikeustoimi, jonka avulla toteutetaan perittävän oma toive omaisuuden jakamisesta. Perinnönjaossa noudatetaan testamenttiin kirjattua järjestystä. Mikäli testamentteja löytyy monta, viimeinen päiväys ratkaisee mikä asiakirjoista on voimassa oleva.

Perunkirjoitus

Perunkirjoituksessa on tarkoitus tehdä luettelo varoista, veloista ja osakkaista. Näistä tiedoista syntyy perukirja, joka on toimitettava viimeistään 3. kuukauden kuluttua kuolemasta. Perunkirjoitustilaisuuden järjestämisestä vastaa yleensä henkilö, joka tuntee parhaiten vainajan varallisuustilanteen, esimerkiksi puoliso, lapsi tai edunvalvoja.

Erilaisia tuen muotoja

Emotionaalinen- ja sosiaalinen tuki

Emotionaalisella tuella tarkoitetaan keskusteluapua, jota saatte kriisitilanteen sattuessa esimerkiksi hoitohenkilökunnalta tai oman kunnan mielenterveysseuralta. Sosiaalisella tuella tarkoitetaan yleisesti sosiaalisten suhteiden olemassaoloa ja niiden määrää. Sosiaalista tukea voi saada perheenjäseniltä, ystäviltä ja muilta teille tärkeiltä henkilöiltä.

Konkreettinen tuki

Konkreettisella eli taloudellisella tuella tarkoitetaan erilaisia rahallisia avustuksia, joita läheisensä menettäneellä voi olla mahdollisuus saada. Voitte kysyä mahdollisesta perhe-eläkkeestä, vainajan oman eläkkeen maksamisesta, lesken- ja lapseneläkkeestä Kansaneläkelaitokselta. Voitte olla yhteydessä myös vainajan omaan vakuutusyhtiöön. Hautajaiskuluihin liittyen voi olla yhteydessä vainajan työnantajaan, työeläkelaitokseen, ammattiliittoon, vakuutusyhtiöön tai sosiaalihuoltoon.

Hengellinen tuki

Hengellisen tuen tarkoitus on auttaa läheisensä menettänyttä tämän omista lähtökohdista käsin. Kirkko tarjoaa hengellistä tukea läheisensä menettäneelle omaiselle. Yksi tukimuoto on sairaalapapit, jotka tarjoavat keskusteluapua. Sairaalapappi voi tarvittaessa olla yhteydessä myös muiden seurakuntien pappeihin.

Tarkistuslista tärkeistä asioista

Sairaalasta tai hoitolaitoksesta tieto kuolemasta menee automaattisesti Väestötietokeskukseen ylläpitämään väestötietojärjestelmään. Tätä kautta tieto kuolemasta kulkeutuu esimerkiksi Kansaneläkelaitokseen.

- Hautajaisjärjestelyt
 - Hautausoimiston valinta
 - Hautapaikan ja hautaustavan valinta
 - Muistotilaisuuden järjestäminen
 - Suruliputuksen järjestäminen
- Vainajan virkatodistusten tilaaminen vainajan entisistä asuinkunnista
- Vainajan pankki- ja vakuutusyhtiöiden selvitys
 - Pankki- ja luottokorttien palautus
 - Asiakkuusilmoituksen tilaaminen
- Mahdollisen testamentin tarkistus
- Perunkirjoituksen ja perunkirjaan liittyvät asiat
 - Asiakkuusilmoitukset
 - Pesäselvitysvelkojen maksu (Hautajaiskulut ja perunkirjoituskulut)
 - Suoramaksujen lopetus
 - Luettelointi vainajan tallelokeron sisällöstä yhdessä pankin virkailijan kanssa
 - Perunkirjoitustilaisuuden järjestäminen
- Ilmoitus postiin, jotta vainajan posti ohjautuu kuolinpesän hoitajalle
- Ilmoitus mahdolliselle työnantajalle henkilön kuolemasta
- Vainajan vakuutusten ja erilaisten sopimusten kuten sähkö- vesi- ja jätehuoltosopimusten siirtäminen jonkin perinnönsaajan nimiin
- Vainajan mahdollisen vuokrasopimuksen irtisanominen

Yhteystietoja ja nettiosoitteita

Valtakunnallinen kriisipuhelin

puh. 09 2525 0111

Avoimna arkisin 09.00-07.00 ja viikonloppuisin/juhlapäyhinä
15.00-07.00

Puolangan sosiaalipäivystys (virka-aikana)

puh. 044 762 0540

Apuja rahallisiin tukiin liittyvissä asioissa

Kela.fi/omaisenkuolema tai 020 692 208

Tietoa ja tukea käytännön asioihin

<https://www.terveyskyla.fi/palliativinentalo/palliativinen-hoito/saattohoidossa/kuoleman-jälkeen-huomioitavaa>

KAMK - University
of Applied Sciences

Tämä vihko on toteutettu AMK-opinnäytetyönä Kajaanin Ammattikorkeakoulussa syksyllä 2019.

Opinnäytetyön tekijät: Julia Korpihete & Riikka Keränen

Sosiaali- ja terveysala: Sairaanhoitaja AMK